

Pojam dostojanstva u prekršajnom pravu

Zorčec, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:367281>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za upravno pravo

Monika Zorčec

POJAM DOSTOJANSTVA U PREKRŠAJNOM PRAVU

Diplomski rad

mentor: prof. dr. sc. Marko Šikić

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Monika Zorčec, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Monika Zorčec, v. r.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Ljudska prava – povijest kao učiteljica života	2
2. 1. Prijelomno značenje u povijesti ljudskih prava	2
2. 2. Opća deklaracija o ljudskim pravima	3
2. 3. Ljudska prava u međunarodnim aktima	4
2. 4. Povelja Europske unije	4
3. Podjela ljudskih prava	5
4. Pojam ljudskog dostojanstva	5
5. Poveznica dostojanstva i ljudskih prava	6
5. 1. Stavovi njemačkog filozofa Arnda Pollmanna	7
5. 2. Mehanizmi zaštite	9
6. Ustav kao izvor prekršajnog prava	9
6. 1. Dostojanstvo u Ustavu RH	9
7. Definicija prekršaja u Prekršajnom zakonu	11
7. 1. Načela prekršajnog prava	12
7. 2. Osnovne značajke Prekršajnog zakona	12
8. Dostojanstvo u Prekršajnom zakonu	13
8. 1. Čl. 7. – načelo razmjernosti i zabrana mučenja	13
8. 2. Čl. 45. – zabrana nerazumnih i nemogućih obveza	15
8. 3. Čl. 90. – nezakoniti dokazi	16
8. 4. Čl. 152. d – rad za opće dobro	18
8. 5. Čl. 165. – dostojanstvo suda	20
9. Zaključak	22
10. Popis literature.....	23

SAŽETAK

U ovom radu posvećujem se ljudskim pravima i njihovoj poveznici s ljudskim dostojanstvom. Naglasak stavljam na prekršajno pravo, Ustav Republike Hrvatske kao izvor prekršajnog prava te njihove odredbe koje direktno i izričito spominju ljudsko dostojanstvo.

Ljudska prava nezaobilazno su i neraskidivo povezana s ljudskim bićima od samih početaka postojanja naroda i država. Do njihova prepoznavanja i stavljanja kao pisani trag u dokumente država prošlo je puno vremena.

Riječ dostojanstvo potječe od latinske riječi *dignitas*, to je izraz koji se koristi na području morala, etike i političkih rasprava. U ranim kulturama ono se pripisivalo samo pojedincima. Mnogi današnji demokratski ustavi sadrže pojam dostojanstva i na isti se gleda na principu jednakosti i ravnopravnosti. Ustav postavlja opće norme te ustanovljuje temeljne institute i načela kaznenog i prekršajnog prava. Ustav Republike Hrvatske u čl. 23. propisuje da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja. Čl. 25. st. 1. Ustava poseban je izraz te opće zabrane zlostavljanja, usmjeren prema posebnim skupinama osoba – uhićenima. Čl. 35. Ustava svakome jamči poštovanje i pravnu zaštitu njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

Prekršaji i prekršajne sankcije propisuju se za ona ponašanja kojima se povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina, društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonom. Prekršajni zakon je opći propis kojim se propisuju odredbe koje se odnose na sve prekršaje propisane u drugim zakonima i propisima.

Pojam dostojanstva izričito se ističe u nekoliko članaka Prekršajnog zakona: čl. 7. – načelo razmjernosti i zabrana mučenja, čl. 45. – zabrana nerazumnih i nemogućih obveza, čl. 90. – nezakoniti dokazi, čl. 152. d – rad za opće dobro, čl. 165. – dostojanstvo suda.

Ključne riječi: ljudska prava, dostojanstvo, Ustav Republike Hrvatske, prekršaji, prekršajno pravo

ABSTRACT

In this paper I focus on human rights and their connection with human dignity. I emphasize misdemeanor law, the Constitution of the Republic of Croatia as a source of misdemeanor law and their provisions that directly and explicitly mention human dignity.

Human rights are inevitably and inextricably linked to human beings from the very beginning of the existence of nations and states. It took a long time before they were recognized and placed as a written trace in state documents.

The word dignity comes from the Latin word *dignitas*, it is a term used in the field of morals, ethics and political debates. In early cultures it was attributed only to individuals. Many of today's democratic constitutions contain the concept of dignity and the same is viewed on the principle of equality.

The Constitution sets general norms and establishes basic institutes and principles of criminal and misdemeanor law. The Constitution of the Republic of Croatia in Art. 23 stipulates that no one should be subjected to any form of abuse. Art. 25, paragraph 1 of the Constitution is a special expression of this general prohibition of abuse, aimed at special groups of persons – detainees. Art. 35 of the Constitution guarantees everyone respect and legal protection of his personal and family life, dignity, reputation and honor.

Violations and misdemeanor sanctions are prescribed for those behaviors that violate or threaten public order, social discipline, social values guaranteed and protected by the constitution, international agreements and the law. Misdemeanor law is a general regulation that prescribes provisions relating to all misdemeanors prescribed in other laws and regulations.

The concept of dignity is expressly emphasized in several articles of the Misdemeanor Code: Art. 7. – the principle of proportionality and the prohibition of torture, Art. 45. – prohibition of unreasonable and impossible obligations, Art. 90. – illegal evidence, Art. 152. d – work for the common good, Art. 165. – dignity of the court.

Keywords: human rights, dignity, Constitution of the Republic of Croatia, misdemeanors, misdemeanor law

1. Uvod

Ljudska prava i čovjekovo dostojanstvo okosnica su njegova postojanja i neminovno povezana s očuvanjem istoga. Postavlja se pitanje je li to oduvijek bilo tako, koliko su ljudi u pradavnim vremenima bili uopće svjesni postojanja tog pojma koji je danas u vrlo čestoj uporabi. Jesu li postojali mehanizmi zaštite pojedinaca, je li postojalo slovo na papiru koje se izričito bavilo ljudskim pravima i koje je stvorilo državni aparat koji bi bio u funkciji očuvanja ljudskog dostojanstva, u ono vrijeme najčešće prava na život i slobodu. Nadalje se postavlja pitanje kako to danas djeluje u Republici Hrvatskoj. Iako se ljudska prava često naglašavaju, postoje li izričite odredbe u zakonima i drugim aktima koje ne samo da ističu potrebu očuvanja ljudskih prava, nego i sankcioniraju njihovo kršenje. Međunarodna zajednica u velikoj se mjeri posvetila osvješćivanju i potrebi očuvanja dostojanstva pojedinaca putem svojih akata koje su države prihvatile, a u nastavku ćemo saznati je li i Hrvatska među njima.

U ovom radu detaljnije ću se posvetiti ljudskim pravima i njihovoj poveznici s ljudskim dostojanstvom. Naglasak ću staviti na prekršajno pravo, Ustav kao izvor prekršajnog prava te njihove odredbe koje direktno i izričito spominju ljudsko dostojanstvo, a koje ću detaljnije razraditi.

Pretpostavka je da Republika Hrvatska dosta pažnje posvećuje ljudskim pravima i njihovu inkorporiranju u pravni sustav putem pravnih akata, uključujući i Prekršajni zakon. Kao članica međunarodne zajednice, vjeruje se da je u velikoj mjeri osviještena o potrebi očuvanja ljudskih prava te da je to posao koji u konačnici nikada ne može biti završen. Svaki dan predstavlja borbu za dostojanstvo ne samo čovjeka, nego i dostojanstvo djelovanja sudskih procesa koji moraju biti u potpunosti objektivni i zaštićeni od bilo kakvih utjecaja izvana. Javnost kao jedan od kontrolnih mehanizama treba uvijek iznova biti svjedokom nepristranosti, vjerodostojnosti i dosljednosti svih koji djeluju u funkciji zaštite pojedinca i njegovih prava.

Vjeruje se da i procesi prekršajnog prava djeluju u tom smjeru te da su utemeljeni na odrednicama Zakona koji direktno navode ljudsko dostojanstvo kao važnu okosnicu moralnosti i legitimnosti pravnih postupanja, s mehanizmima zaštite i očuvanja istih.

2. Ljudska prava – povijest kao učiteljica života

Ljudska prava nezaobilazno su i neraskidivo povezana s ljudskim bićima od samih početaka postojanja naroda i država. Koliko se ta općepoznata činjenica od pradavnih vremena osvijestila i poštovala u prošlosti, drugo je pitanje. Gledajući unatrag, postoje različita povijesna razdoblja i previranja koja su se prema ljudskim pravima i čovjekovu dostojanstvu drugačije odnosila, dajući im ili pak odbijajući dati potrebnu pozornost i zaštitu. Pravo na život i slobodu najčešće je dovedeno u pitanje. Nažalost, ne moramo se zaustavljati samo u prošlosti i tražiti svijetle ili tamne primjere povezane s ljudskim dostojanstvom. I danas svakodnevno svjedočimo koliko borbi za ljudska prava, toliko i njihovu učestalom ugnjetavanju i nepoštivanju, uslijed ratnih zbivanja, terorizma i ostalih zločina za koje bismo mogli reći da su, nažalost, postali sastavni dio ljudskog postojanja. Postavlja se pitanje koliko nam je povijest bila učiteljica života i koliko smo iz nje naučili.

2. 1. Prijelomno značenje u povijesti ljudskih prava

Kada danas govorimo o ljudskim pravima, velik dio populacije osviješten je što ona znače, kako se treba odnositi prema njima, na koji ih način promicati i u konačnici štititi. No do tih je spoznaja i pisanih akata prošlo puno vremena, a u nastavku ćemo se kratko osvrnuti kako je tekao put njihova prepoznavanja i stavljanja na papir, odnosno izričitog davanja mehanizama zaštite u slučaju nepoštivanja i ugroženosti.

Jedni od prvih nositelja velike zasluge u promicanju ljudskih prava, njihovu teoretiziranju i uvažavanju svakako su filozofi koji su naglašavali ideju da država treba služiti narodu. Ona je ta koja je u mogućnosti postaviti mehanizme aktivne zaštite kako ljudsko pravo ne bi ostalo samo na razini neotuđivog prava bez jamčenja njegove zaštite.

Rimski pravници tvrdili su da u pravu postoje tri temeljna načela: “pošteno živjeti, drugome ne štetiti i svakome svoje dati” (*honeste vivere, alterum non laedere, suum culque tribuere*).¹

Jedan od prvih političkih akata vezanih uz ljudska prava bila je Deklaracija o nezavisnosti SAD-a iz 1776. kojom se proglašava neovisnost svih kolonija, tvrdeći “da su svi ljudi stvoreni kao među sobom jednaki; da im je Stvoritelj dao neotuđiva prava; da u ta prava pripadaju pravo na život, pravo na

¹ Koprek, Ivan. Ljudska prava, čovjekovo dostojanstvo. Zagreb: Tipotisak, 1999., str. 29.

slobodu i pravo na postizanje vlastite sreće”.²

Na europskom kontinentu prvu takvu deklaraciju donijela je francuska Ustavotvorna skupština 1789., pod nazivom Deklaracija o pravima čovjeka i građanina. Počinje poznatim proglasom: “Ljudi se rađaju i ostaju slobodni i jednaki u pravima”.³ Smatra se da su Francuska revolucija i Deklaracija imale prijelomno značenje u povijesti ljudskih prava. Od tog se razdoblja učestalije države i pisanim aktima, posebice ustavima, posvećuju proučavanju prava te njihovoj integraciji u pisani dokument kojega se svaki stanovnik države treba pridržavati. Ustav je u hijerarhiji najviši i najvažniji pravni akt svake države.

Osim spomenutih revolucionarnih razdoblja, utjecaja kršćanstva kroz povijest, pokreta za neovisnost, građanskih revolucija, upravo je tragedija Drugoga svjetskog rata primorala europska tijela da konkretnije usustave i pozornost usmjere na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva te osiguranje sustava kontrole.

2. 2. Opća deklaracija o ljudskim pravima

Jedan od prvih međunarodnih dokumenata koji se sustavno posvećuje ljudskim pravima i gdje se već u preambuli spominje pojam “urođenog dostojanstva” bila je Opća deklaracija o ljudskim pravima: “Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima”.⁴ Upravo je to čovjekovo dostojanstvo temelj i preduvjet za prava koja se svakom čovjeku moraju osigurati. Glavna uporišta sustava ljudskih prava jesu sloboda, jednakost i solidarnost. Isto tako važno je napomenuti da ljudska prava međusobno mogu biti u sukobu s drugim pravima. To konkretno znači da su ona ograničena pravima i slobodama drugih ili zahtjevima morala, javnog reda i općeg blagostanja u demokratskom društvu (čl. 29. Opće deklaracije). Prava drugih treba poštivati i odnositi se prema njima kao i prema vlastitima. Deklaraciju je proglasila Opća skupština Ujedinjenih naroda 1948.

Ujedinjeni narodi međunarodna su organizacija koja okuplja 193 države, a jedno od međuvladinih tijela unutar UN-a jest i Vijeće za ljudska prava, odgovorno za promicanje ljudskih prava diljem svijeta. Ona se smatra prvim sveobuhvatnim mehanizmom na tom području zaštite.

² *Ibidem*, str. 37.

³ *Ibidem*.

⁴ Opća deklaracija o ljudskim pravima, Opća skupština UN-a, 1948., čl. 1.

2. 3. Ljudska prava u međunarodnim aktima

Sadržaj Opće deklaracije razrađen je i u drugim međunarodnim izvorima – Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima te Međunarodnom paktu o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, iz 1966., stupili na snagu 1976. Među najvažnijim dokumentima jesu i Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, usvojena 1965., stupila na snagu 1969., Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, usvojena 1948., stupila na snagu 1951., Konvencija o nezastarijevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti iz 1968., na snazi od 1970., Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja iz 1984., Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979., na snazi od 1981., Konvencija o pravima djeteta iz 1989., Konvencija o pravima osoba s invaliditetom iz 2006., na snazi od 2007., Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim ili jezičnim manjinama iz 1992.

Na europskom kontinentu najstarija međunarodna organizacija jest Vijeće Europe, utemeljena 1949. u Londonu, nakon strahota Drugoga svjetskog rata koje su potaknule deset europskih država da jačaju suradnju i brinu o jedinstvu, promiču ljudska prava i slobode te demokraciju i vladavinu prava. Hrvatska je punopravna članica od 6. studenoga 1996. U sklopu Vijeća kao nezavisna institucija djeluje i Povjerenik za ljudska prava.

Najvažniji dokument koji je Vijeće donijelo jest Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, usvojena u Rimu 1950., na snazi od 1953. U njoj se navode prava i slobode kojih se države članice Vijeća Europe moraju pridržavati i jamčiti svakom stanovniku svoje države. Kao nadzorni i kontrolni mehanizam uspostavljen je Europski sud za ljudska prava, kojemu pojedinci podnose pritužbe te koji utvrđuje je li država, koja je ratificirala Konvenciju, prekršila koje pravo iz nadležnosti javnih organa zajamčeno Konvencijom. Dakle, novost je da se pojedincu pruža mogućnost da preko europskih organa zaštiti svoja prava za koja smatra da su uzurpirana u vlastitoj državi.

2. 4. Povelja Europske unije

Europska unija također veliku pažnju posvećuje poštivanju ljudskih prava i dostojanstva. Sud Europske unije osigurava da se pravo Unije tumači i primjenjuje u svim državama članicama. Povelja o temeljnim pravima Europske unije usvojena je 2000. Najvećim dijelom predstavlja kodifikaciju temeljnih prava koja je razvio Sud Europske unije. Ona uključuje sva prava iz Europske konvencije

za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te niz prava koja nisu zaštićena Konvencijom, a proizlaze iz tradicija država članica. Prva glava Povelje posvećena je dostojanstvu, koja u čl. 1. definira Ljudsko dostojanstvo: “Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Ono mora biti poštovano i zaštićeno”.⁵ Nadalje se razrađuju Pravo na život, Pravo na integritet osobe, Zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne te Zabrana ropstva i prisilnog rada. Povelja je izravno primjenjiva pred hrvatskim sudovima te je nadređena nacionalnim aktima, isto kao i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

3. Podjela ljudskih prava

Razlikujemo nekoliko osnovnih skupina ljudskih prava. Prvu čine osobna prava: na život, dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti. Drugu skupinu čine građanska prava, politička i civilna, prava na jednakost pred zakonom, na ravnopravnost, slobodu govora, mišljenja, protoka informacija bez cenzure, slobodu religije, rasuđivanja, okupljanja, ujedinjavanja većina i manjina, pravo na azil i na peticije, a koja garantiraju nesmetano sudjelovanje u političkom životu u okviru zajednice. Socijalna i ekonomska prava čine treću grupu, a osiguravaju svakom čovjeku opskrbljenost osnovnim stvarima potrebnima za preživljavanje, slobodu izbora zanimanja i rada, slobodu kretanja, obrazovanja, nepovredivosti stana, garanciju privatnog vlasništva, prava na nasljedstvo, zaštitu od neopravdanog uhićenja. Četvrtu skupinu čine tzv. prava treće generacije, a to su pravo na mir, na razvoj i zaštitu okoliša.

4. Pojam ljudskog dostojanstva

Riječ dostojanstvo potječe od latinske riječi *dignitas*, to je izraz koji se koristi na području morala, etike i političkih rasprava te označava pravo na poštovanje i etički odnos od rođenja. Dostojanstvo je osjećaj vlastite vrijednosti, to je ukupnost vrлина koje pobuđuju poštovanje (osjećaj časti, ukus, odmjerenost, poštenje).⁶

Dostojanstvo uvijek ima pozitivno značenje i snažan prizvuk.

No ljudsko dostojanstvo nije jednoznačan i nepromjenjiv pojam. Duboko je ukorijenjen u svako

⁵ Povelja Europske unije o temeljnim pravima, Europski parlament, Vijeće i Komisija, 2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO> (18. 3. 2024.), čl. 1.

⁶ Dostojanstvo na: Hrvatski jezični portal, https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF9nWBc%3D&keyword=dostojanstvo (23. 3. 2024.)

razdoblje povijesti, ali se isto tako u različitim okolnostima i mijenjao, odnosno nadograđivao. Dostojanstvo danas zasigurno ima drugačiju konotaciju nego je imalo u počecima života ili dalje kroz povijest. U ranim kulturama ono se pripisivalo samo pojedincima, i to najčešće onima koji su smatrani najvišim uzorom dostojanstva – ratnicima koji se nisu libili žrtvovati svoje živote za viši cilj. Smrt takvih ljudi smatrala se uzvišenom i pravim primjerom dostojanstva. S druge pak strane, robovi nisu ni smatrani ljudskim bićima pa su shodno tome bili bez ikakvog dostojanstva. U nekim kulturama i društvima dostojanstvo se smatralo unutarnjom vrijednošću svakog pojedinca.

Poricanje dostojanstva neke osobe dovodi do krize koja može imati različite posljedice. Priznanje i poštivanje dostojanstva ne pripada samo nekoj klasi ili uskom krugu, već svima. Kršćanski pojam dostojanstva odnosi se na mogućnost moralnog odabira koji seže još u vrijeme Adama i Eve, za koje se smatra da su svojim odabirom između dobra i zla zapečatili živote potomcima. Ljudi su sposobni birati i razlikovati dobro i zlo, a na njima je da se opredijele i donesu svoj izbor.⁷ Mnogi današnji demokratski ustavi sadrže princip dostojanstva, ali se na isti ne gleda više strogo u vjerskom smislu, već općenito na principu jednakosti i ravnopravnosti. Drugo je pak pitanje koliko se to u stvarnosti provodi. Autoritarni režimi kroz povijest, a i danas, ne priznaju jednako dostojanstvo svim ljudima bez obzira na prihvaćene stavke u ustavima i ostalim dokumentima, naprotiv, mnoge su skupine ljudi ugnjetavane, ponižavane, smatrane neljudima i samim time bez dostojanstva.

Dostojanstvo je nešto što se ne može dodijeliti ili oduzeti. Čovjek je u svojoj intrinzičnosti nositelj i predstavnik svog dostojanstva, ono je svojstveno njemu, pripada mu i neraskidivo je povezano s njim, a ne nešto što mu je dodijeljeno izvana.

Život čovjeka sam po sebi uključuje dostojanstvo – kao objektivna činjenica. Dostojanstvo je i subjektivno, osjeća ga svatko za sebe, kao dio svog bića ili kvalitete života – subjektivna komponenta. Nijedan od ustava ili međunarodnih dokumenata ne precizira što je ljudsko dostojanstvo. Ono je svakako neraskidivo povezano s ljudskim pravima, a može se opisati kao svojstvena i neotuđiva vrijednost svih pojedinaca.

5. Poveznica dostojanstva i ljudskih prava

Pojam dostojanstva povezan je s proučavanjem i problematikom ljudskih prava. Ideja ljudskog dostojanstva nije noviji pojam. Ona je postojala u različitim oblicima u svim kulturama i religijama.

⁷ Fukuyama, Francis. Identitet, Zahtjev za dostojanstvom i politike zamjeranja. Zagreb: Parabole, 2018., str. 66.

Zlatno pravilo poštivanja ljudskog dostojanstva u smislu da se prema drugima odnosimo onako kako želimo da se oni odnose prema nama postoji u svim velikim religijama. Isto vrijedi za odgovornost društva da skrbi o siromašnima i za temeljne ideje socijalne pravde.⁸ O ljudskom dostojanstvu posebno je govorio Immanuel Kant, koji ga smješta u sferu moralnosti. Smatra da biće s dostojanstvom ne posjeduje samo relativnu nego i unutarnju vrijednost. Čovjekovo dostojanstvo ističe se u moralnosti. Humanitarno pravo također je odigralo veliku ulogu, posebno u razvoju pravila zaštite stranaca. Ono je bilo usmjereno na utvrđivanje temeljnih pravila postupanja prema neprijateljskim vojnicima i civilima zahvaćenima oružanim sukobima. Današnjim međunarodno priznatim ljudskim pravima prethodili su sporazumi o slobodi vjeroispovijesti, kao i zaštita prava manjina. Ipak, pojam općih ljudskih prava za sva ljudska bića države su prihvatile tek nakon užasa Drugoga svjetskog rata, kada je 48 država postiglo dogovor o Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i ona se danas uvelike smatra međunarodnim običajnim pravom.

Uz ljudska prava, često se spominju i prava građana ili prava manjina. Dok ljudska prava pripadaju svim osobama, bez obzira jesu li ili nisu građani neke države, prava građana su ona prava koja su zajamčena isključivo građanima određene države. Isto tako ljudska prava treba razlikovati od prava manjina, tj. prava određene grupe koja ima posebne etničke, vjerske ili jezične osobine.⁹

5. 1. Stavovi njemačkog filozofa Arnda Pollmanna

U nastavku se donosi promišljanje njemačkog filozofa Arnda Pollmanna, profesora etike i socijalne filozofije, koji se detaljnije bavio problematikom odnosa ljudskih prava i dostojanstva. Naziv njegove knjige je “Ljudska prava i ljudsko dostojanstvo: O filozofskom značenju revolucionarnog projekta”, a članak je objavljen u časopisu “Philosophie Magazin” u ožujku 2023.:

“Danas smo naviknuli oba pojma zajedno izgovarati i misliti o njima kao o jednoj cjelini. Pritom se često pretpostavlja da ljudska prava proizlaze iz prirodnog, “urođenog” ljudskog dostojanstva. S druge strane, ja podržavam tezu da ljudsko dostojanstvo nije već postojeći temelj na kojem počivaju ljudska prava. Naprotiv, ljudska prava su tu da svakom ljudskom biću omoguće ljudsko dostojanstvo. Prema tome, pojam ljudskog dostojanstva je sadržaj ljudskih prava. On daje odgovor na pitanje čemu služe

⁸ Božić, Jasmina (*ur.*). Razumijevanje ljudskih prava, Priručnik o obrazovanju za ljudska prava. Sveti Ivan Zelina: Tiskara Zelina d.d., 2003., str. 21.

⁹ *Ibidem*, str. 23.

ljudska prava, naime, da svim ljudima na svijetu omoguće život dostojan čovjeka. Čovjek se ne rađa s ljudskim dostojanstvom, već s interesom i pravom da živi dostojanstveno. U tom smislu ljudsko dostojanstvo shvaćam kao potencijal koji treba ostvariti, a čija implementacija ovisi o često nepovoljnim životnim odnosima i ponašanju vlasti.

U antičkom rimskom društvu, primjerice, o dostojanstvu se govorilo kao o *dignitas*, što, međutim, nije podrazumijevalo dostojanstvo čovjeka kao čovjeka, nego posebni dignitet istaknutih ličnosti javnoga života koje su bile od velike društvene važnosti; kao što su političari ili veliki vojskovođe.

Koncept je postao još univerzalniji tijekom renesanse, a potom i prosvjetiteljstva, kada se ideja ljudskog dostojanstva sve više oslobađala tereta teološkog obrazlaganja. Čovjeku je sada dodijeljeno dostojanstvo isključivo na temelju njegove sposobnosti rasuđivanja, što ga je učinilo gotovo božanskim. S iskustvima Drugoga svjetskog rata i totalitarnih barbarstava došlo je do duboke sumnje u ovaj narativ. Pred grozotama bilo je teško i dalje vjerovati u ideju o čovjekovoj tobožnjoj božanskoj veličini. Tako nastaje ideja ljudskog dostojanstva, koja se u uspostavi ljudskog svijeta više ne oslanja na neku iznimnu čovjekovu izvrsnost, već prije svega naglašava njegovu ekstremnu ranjivost.

Ovo povezivanje ljudskih prava i ljudskog dostojanstva nije bilo samo revolucija u međunarodnom i ustavnom pravu, već je bilo toliko uspješno da se danas čini gotovo nemogućim razdvojiti te pojmove. Od 1945. godine ljudska prava imaju za cilj pomoći najslabijima – poput ljudi koji bježe od rata, protjerivanja ili siromaštva – da vode dostojanstven život.

Dostojanstvo i ljudska prava su povezani, ali nisu isti koncept. Dostojanstvo je temeljno načelo koje leži u osnovi ljudskih prava, a ljudska prava su konkretni skup prava koja proizlaze iz tog principa. Dostojanstvo se smatra temeljnom zaštitom vrijednosti svakog pojedinca, dok ljudska prava pružaju zakonski okvir zaštite tih vrijednosti i osiguravaju da se dostojanstvo svakog pojedinca poštuje i promiče u društvu.”¹⁰

¹⁰ *Philosophie Magazin*, ožujak 2023., <https://polis.ba/arnd-pollmann-o-odnosu-ljudskih-prava-i-ljudskog-dostojanstva/> (23. 3. 2024.)

5. 2. Mehanizmi zaštite

Države imaju dužnost poštivati, štiti i ispunjavati ljudska prava. Još jedan pravac razvoja odnosi se na sve veće naglašavanje prevencije kršenja ljudskih prava. Njih treba najprije provoditi na nacionalnoj razini, a to opet ovisi koliko je uspješno njezino upravljanje i sankcioniranje. Ljudska prava općenito neovisna su o volji zakonodavca jer se radi o neotuđivim pravima na koja se svatko ima pravo pozivati bez obzira na to je li država na deklaratornoj razini to unijela u svoje dokumente ili ne. No, kako bi se osiguralo da država ispunjava svoje obveze, za većinu međunarodnih konvencija o ljudskim pravima uspostavljen je međunarodni nadzor nad djelovanjem država putem sustava izvještavanja, zaprimanjem tužbi pojedinaca, tužbi među državama te sudskim postupcima.¹¹

6. Ustav kao izvor prekršajnog prava

Ustav je temeljni i najviši akt pravne države. On ima nadzakonsku pravnu snagu, svi zakonski i podzakonski akti te drugi propisi, uključujući i postupci državnih tijela i tijela koja obavljaju javne ovlasti, moraju biti usklađeni s njim. Osim toga, on je i najvažniji strateški politički akt koji postavlja načela funkcioniranja i razvijanja političkog, gospodarskog i pravnog sustava.¹²

Ustavne odredbe odnose se i na prekršajno zakonodavstvo, a posebice na reguliranje posebnog dijela prekršajnog prava kojim se propisuju prekršaji i prekršajnopravne sankcije.¹³ Ustav postavlja opće norme te ustanovljuje temeljne institute i načela kaznenog i prekršajnog prava. Propisi koji nisu usklađeni s Ustavnom podliježu ispitivanju ustavnosti pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske. Osim Ustava, izvori prekršajnog prava jesu i međunarodni ugovori, te zakoni i odluke jedinica lokalne i područne samouprave.

6. 1. Dostojanstvo u Ustavu RH

Ustav jamči svojim građanima ljudska prava i slobode te predviđa pravna sredstva njihove zaštite.

Ustav je utvrdio najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske: slobodu, jednakost, nacionalnu

¹¹ Božić, Jasmina (*ur.*). Razumijevanje ljudskih prava, Priručnik o obrazovanju za ljudska prava, *op. cit.*, str. 27.

¹² Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske. Zagreb: Narodne novine, 2013., str. 3.

¹³ Milivojević Antoliš, Lana. Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona. Zagreb: Narodne novine 107/07, https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/04_vps/Milivojevic_prekrhajno_pravo_II.pdf (2. 4. 2024.)

ravnopravnost, ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavinu prava te demokratski višestranački poredak.

On naglašava važnost ustavnih jamstava sloboda i prava čovjeka i građanina i tome se posebno posvećuje u poglavlju III. Ustava. Važno je i napomenuti da se zakoni kojima se razrađuju ljudska prava i temeljne slobode donose kvalificiranom većinom u Hrvatskom saboru i spadaju u organske zakone, što im daje veću pravnu snagu od ostalih zakona.

Ustavna vladavina i vladavina prava nisu ograničeni samo na formalno poštivanje načela ustavnosti i zakonitosti, već moraju služiti zaštiti ljudskih prava i sloboda u okviru demokratskoga političkog sustava. Ljudsko dostojanstvo sastavni je dio i sama bit Ustava RH te je njegovo očuvanje bitno za očuvanje ustavnog i državnog poretka.

Ustav Republike Hrvatske u čl. 23. propisuje da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja, a čl. 25. st. 1. Ustava propisano je da se sa svakim uhićenikom i osuđenikom mora postupati čovječno i poštivati njegovo dostojanstvo. Zabrana zlostavljanja vezana je posredno uz čl. 29. Ustava koji propisuje zabranu primjene nezakonitih dokaza, jednako kao i Zakon o kaznenom postupku i Prekršajni zakon. Ti članci u potpunom smislu zabranjuju bilo kakvo zlostavljanje, pa i u najtežim slučajevima kao što su terorizam ili organizirani kriminal, bez obzira na okolnosti i ponašanje žrtve. Ni zahtjevi istrage ili poteškoće na koje se nailazi u borbi protiv kriminala ne opravdavaju ograničenje zaštite koju treba osigurati u odnosu na tjelesni integritet pojedinaca.

Čl. 25. st. 1. Ustava poseban je izraz te opće zabrane zlostavljanja, usmjeren prema posebnim skupinama osoba - uhićenicima, čime Ustav priznaje da su osobe lišene slobode u osobito ranjivoj poziciji, stoga nadležne vlasti nemaju samo negativnu ustavnu obvezu da se suzdrže od zlostavljanja osoba lišenih slobode, već i pozitivnu ustavnu obvezu da čovječno postupaju prema njima i poštuju njihovo dostojanstvo.

Čl. 35. Ustava svakome jamči poštovanje i pravnu zaštitu njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Temeljna je odrednica ovog članka zaštita pojedinca od neprimjerenog i neosnovanog zadiranja države u njegovo pravo na nesmetani obiteljski život. To se smatra negativnom obvezom države, a ona obuhvaća dužnost da se ista suzdrži od miješanja u obiteljski život pojedinca. Pozitivne obveze obuhvaćaju dužnost države da aktivno djeluje radi ostvarivanja pretpostavki za poštovanje i djelotvornu zaštitu obiteljskog života svojih građana, pa i onda kada to pretpostavlja

uređivanje privatnih odnosa među njima. Ustavni sud u svojim odlukama iz ovog područja naglašava da država ima široko područje slobode prosudbe pri uređivanju toga pitanja, odnosno pri odlučivanju o tome koje aktivnosti ili mjere treba poduzeti radi ostvarivanja ustavnog jamstva iz članka 35. Ustava.¹⁴

Osnovni zahtjev u tom odnosu, u kojemu je ključno ljudsko dostojanstvo, možda najbolje ocrtava zahtjev iz običnoga svakodnevnog govora: najviša vlast, kao i svaki službenik državnog tijela, mora u svom postupanju svakog pojedinca “tretirati kao čovjeka”.¹⁵

7. Definicija prekršaja u Prekršajnom zakonu

Prekršaji i prekršajnopravne sankcije propisuju se za ona ponašanja kojima se povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina, društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonom, čija zaštita nije moguća bez prekršajnog sankcioniranja, a njihova zaštita ne ostvaruje se kaznenopravnom prisilom.¹⁶ Definicija prekršaja proizlazi iz čl. 1. Prekršajnog zakona. Iz nje je vidljivo da se radi o zaštiti pravnih dobara koja ne uživaju onu kvantitetu zaštite koja je predviđena za kaznena djela kao kažnjive radnje koje su po svojoj prirodi teže naravi i za koja su propisane strože sankcije.¹⁷

Prekršaji su protupravna i skrivljena ponašanja čovjeka za koja su propisane represivne posljedice, odnosno sankcije. Oni su od kaznenih djela daleko brojniji u normativnom i praktičnom smislu.¹⁸

Prekršaji iz pojedinih područja mogu sadržavati i bitna obilježja kaznenog djela, za razgraničenje je relevantna težina posljedice protupravne radnje. Isto tako, događalo se da su određena ponašanja identično ili vrlo slično opisana i kao prekršaj i kao kazneno djelo. Kako bi se to izbjeglo, u smjernicama za izradu Nacrta prijedloga Kaznenog zakona koje je prihvatila Vlada Republike Hrvatske bilo je navedeno da bi trebalo preispitati sva mjesta gdje postoji dvostruko inkriminiranje nekog ponašanja kao prekršaja i kao kaznenog djela, učiniti preciznije razgraničenje te tako izbjeći mogućnost da se okrivljeniku dva puta sudi za istu stvar s obzirom na to da se radi o djelu opisanom i kao prekršaj

¹⁴ IUS-INFO. Zaštita dostojanstva u kaznenim i prekršajnim postupcima, 20. 8. 2018., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/zastita-dostojanstva-u-kaznenim-i-prekršajnim-postupcima-35116> (23. 3. 2024.)

¹⁵ Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske, *op. cit.*, str. 316.

¹⁶ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 1.)

¹⁷ Milivojević Antoliš, Lana. Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 5.

¹⁸ Herceg Pakšić, Barbara. Pogled u prekršajno pravo kroz prizmu instituta krivnje: novi koncept na pomolu?, ožujak 2022., <https://hrcak.srce.hr/file/408644> (2. 4. 2024.), str. 1076.

i kao kazneno djelo.¹⁹ Radilo se o potrebi preciznijeg razgraničenja i razlikovanja prekršaja od kaznenih djela.

7. 1. Načela prekršajnog prava

Prekršajno pravo temelji se na nekoliko osnovnih načela.

Načelo zakonitosti zahtijeva da djelo mora biti propisano kao prekršaj prije počinjenja te da je propisana vrsta i mjera prekršajne sankcije koja se počinitelju može izreći. Također, sukladno s načelom zakonitosti zakoni moraju biti pisani (lat. *lex scripta*), jasni (lat. *lex stricta*), određeni (lat. *lex certa*) i ne smiju se primjenjivati unazad tj. retroaktivno (lat. *lex praevia*). Iznimku od posljednje navedenog predstavlja načelo obvezne primjene blažeg zakona iz čl. 3. st. 2. PZ-a.²⁰

Načelo primjene blažeg propisa i vremensko važenje Prekršajnog zakona propisano je u korist okrivljenika. Iako bi se prema okrivljeniku trebao primijeniti propis koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja djela, postoji izuzetak da se prema počinitelju može primijeniti propis koji je stupio na snagu nakon počinjenja, ako je isti blaži za počinitelja, a propisana su ista obilježja prekršaja. Općenito se može reći da je blaži onaj propis koji određeno ponašanje više ne predviđa kao prekršaj, isključuje protupravnost, isključuje ili sužava krivnju, predviđa obvezno ili fakultativno oslobođenje od kazne, ukida kvalificirani ili uvodi privilegirani oblik ponašanja, propisuje blaži kazneni okvir.²¹ Za određivanje vremena prekršaja mjerodavna je odredba čl. 16. Prekršajnog zakona, po kojoj je prekršaj počinjen u vrijeme kada je počinitelj radio ili je bio dužan raditi, bez obzira na to kada je nastupila posljedica prekršaja.

Načelo krivnje znači da odgovornost počinitelja za prekršaj proizlazi iz njegove krivnje. Preduvjet postojanja krivnje jest ubrojivost počinitelja, a prekršajna odgovornost postoji i odgovara se za svaki prekršaj bez obzira je li počinjen s namjerom ili iz nehaja.

7. 2. Osnovne značajke Prekršajnog zakona

Prekršajni zakon je opći propis kojim se propisuju odredbe koje se odnose na sve prekršaje propisane u drugim zakonima i propisima (čl. 11. Prekršajnog zakona). Strukturalno je podijeljen na

¹⁹ Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona. Zagreb: Narodne novine, 2014., str. 37.

²⁰ Milivojević Antoliš, Lana. Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 24.

²¹ Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 42.

materijalnopravni i postupovni dio. U prvom, materijalnopravnom dijelu propisuju se odredbe kojima se definiraju i reguliraju osnovni pojmovi i načela prekršajnog prava (čl. 1. - 81. PZ-a). Drugi dio PZ-a odnosi se na postupovne odredbe (čl. 82. - 258.), kojima se detaljno reguliraju pitanja vezana uz provođenje prekršajnog postupka, njegovi oblici te druga pitanja vezana uz prekršajni postupak. Posebno treba naglasiti da postupovni dio PZ-a ne sadržava opise prekršaja i sankcije predviđene za iste, već da su činjenični opisi prekršaja i sankcije propisane za njih sadržani u drugim mnogobrojnim propisima (zakoni i odluke jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave).²²

8. Dostojanstvo u Prekršajnom zakonu

Pojam dostojanstva izričito se ističe u nekoliko članaka Prekršajnog zakona, čiji će se sadržaj istih u nastavku detaljnije proanalizirati.

8. 1. Čl. 7. – načelo razmjernosti i zabrana mučenja

U čl. 7. Prekršajnog zakona navodi se sljedeće: Određujući sadržaj prekršajnopравnih sankcija i način njihove primjene, počinitelju prekršaja mogu biti ograničene njegove slobode i prava samo u mjeri koja odgovara vrsti prekršajnopравne sankcije i njezinoj svrsi određenoj zakonom, bez prouzročenja tjelesnih ili duševnih patnji, nečovječnog postupanja ili ponižavajućeg odnosa, uz poštovanje ljudskog dostojanstva i osobnosti.²³

Prekršajnopравne sankcije imaju dvojaki cilj: opću i specijalnu prevenciju.²⁴ Opća svrha podrazumijeva općenito djelovanje sankcija na građane neke države kako bi oni u svojim svakodnevnim aktivnostima djelovali u skladu s propisanim. Mogli bismo reći da takve sankcije imaju preventivnu svrhu, a to je osigurati poštivanje pravnih normi i pravnog poretka te nečinjenje bilo kakvih radnji koje bi dovele do mogućnosti upotrebe prekršajnopравnih sankcija kao kazne za učinjeno. S druge strane, specijalna svrha odnosi se na kažnjavanje pojedinaca kada je protupravno djelo već učinjeno i mora biti sankcionirano, odnosno kažnjeno. S tim u vezi, vrlo je važno poštivanje načela razmjernosti, što se

²² Milivojević Antoliš, Lana. Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 23.

²³ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 7.)

²⁴ Stipić, Milan; Jagić, Zdravka. Upravni postupak, upravni spor i temeljne značajke prekršaja. Zagreb: Effectus, 2015., str. 158.

spominje nadalje u članku 7., a čije uporište nalazimo i u čl. 16. Ustava Republike Hrvatske: Svakoograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.²⁵

Načelo razmjernosti (proporcionalnosti) od vrlo je važnog značaja jer sud u konkretnom slučaju ocjenjuje jesu li mjere ograničavanja primjerene potrebi za ograničenjem. Postoje tri testa koja sud uzima u obzir pri odlučivanju i donošenju mjera. Prvi je test prikladnosti koji odgovara na pitanje proizvodi li mjera uopće korist za legitimne interese na koje se država poziva.²⁶ Ako se pokaže da u konkretnom sporu to nije slučaj, tada se smatra da se krši načelo proporcionalnosti. Drugi test odnosi se na nužnost mjere, odnosno postavlja se pitanje postoji li alternativna mogućnost sankcioniranja koja bi bila jednako učinkovita, a manje bi restriktivno djelovala na slobodu pojedinca. Treći je test proporcionalnosti *stricto sensu* koji se izražava pravilom: što je veći stupanj štete za načelo slobode kretanja dobara, to veća mora biti važnost zaštite javnog interesa na koji se država članica poziva.²⁷ U Prekršajnom zakonu to je načelo izričito navedeno u skladu s Ustavom i potrebom usuglašavanja i poštivanja ustavnih odredbi u svim zakonskim i podzakonskim aktima Republike Hrvatske.

Osim načela razmjernosti, u istom članku vrlo je važna odredba da se primjena sankcije mora provesti “bez prouzročenja tjelesnih ili duševnih patnji, nečovječnog postupanja ili ponižavajućeg odnosa, uz poštovanje ljudskog dostojanstva i osobnosti”. Polazište ove definicije nalazimo već u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, gdje se u čl. 5. navodi: Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.²⁸ Zabrana mučenja je apsolutna, što znači da se od tog postulata ne smije ni u kojem slučaju odstupiti, dakle ne postoji nikakav razlog ili izgovor zbog kojega bi se bilo koji pojedinac smio podvrgnuti takvoj torturi. Ograničenje tog prava nije dozvoljeno nijednoj državi. Iako su navodi veoma jasni i iako se u većoj mjeri takvi postupci povezuju s ratnim sukobima u robovlasničkim društvima, i u današnjem suvremenom svijetu postoje i koriste se takve metode u svrhu političkih pritisaka, kažnjavanja, osvete, dobivanja informacija, ušutkivanja. Stoga se radi na njihovu sprečavanju u širim okvirima međunarodne zajednice, što je svakako velik izazov u očuvanju navedenoga ljudskog prava i dostojanstva čovjeka.

“Mučenje je krajnje kršenje ljudskog dostojanstva. Ono dehumanizira i žrtvu i počinitelja. sloboda od mučenja temeljno je ljudsko pravo koje mora biti zaštićeno u svim okolnostima”, naveo je Kofi Annan,

²⁵ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 16.)

²⁶ Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske, *op. cit.*, str. 304.

²⁷ *Ibidem*, str. 305.

²⁸ Opća deklaracija o ljudskim pravima, *op. cit.* (2. 4. 2024.), čl. 5.

bivši glavni tajnik Ujedinjenih naroda.²⁹

Dostojanstvo kao jedna od najvećih vrednota ljudskih prava neminovno je povezana s očuvanjem i poštivanjem života pojedinca, u ovom slučaju čl. 7. Prekršajnog zakona u kontekstu zabrane ograničenja prava i sloboda, odnosno načela razmjernosti, te u vezi sa zabranom mučenja.

8. 2. Čl. 45. – zabrana nerazumnih i nemogućih obveza

U čl. 45. st. 2. Prekršajnog zakona navodi se sljedeće: Počinitelju se ne smiju postavljati nerazumne i nemoguće obveze te obveze koje vrijeđaju njegovo dostojanstvo.³⁰

Članak 45. PZ-a vezan je direktno uz uvjetnu osudu, odnosno posebne obveze koje se počinitelju mogu naložiti uz uvjetnu osudu.

Sankcije u prekršajnom pravu podrazumijevaju kaznu (novčanu i zatvor) te zaštitne mjere. Isto tako propisuju se i mjere upozorenja (opomena i uvjetna osuda) te odgojne mjere (prema maloljetnicima). Uvjetnom osudom sud određuje da se kazna na koju je okrivljenik osuđen neće izvršiti ako isti u vremenu provjeravanja ne počini novo djelo i ispuni obveze koje mu je sud naložio. Sud može primijeniti uvjetnu osudu kada ocijeni da se i bez izvršenja kazne može očekivati ostvarenje svrhe kažnjavanja, posebno imajući u vidu odnos počinitelja prema prekršaju ili prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene prekršajem.³¹

Uvjetnom osudom izriče se kazna i suspendira izvršenje te izrečene kazne. Smatra se opomenom počinitelju i vrlo je važno naglasiti da se ona samo uvjetno odgađa. Isto možemo smatrati svojevrsnim motivacijskim djelovanjem na počinitelja da osvijesti svoje ponašanje i usmjeri ga u skladu s prihvaćenim društvenim normama i poretkom. Izriče se samo osobama od kojih se može očekivati da će se i bez izdržavanja kazne ostvariti svrha kažnjavanja. Pripada u kategoriju mjera upozorenja kao svojevrsne kaznenopravne i prekršajopravne reakcije.

Vezano uz ispunjenje obaveza koje sud može naložiti, iz čl. 45. st. 1. PZ-a, smatramo ih dopunskim uvjetima čije neispunjenje može dovesti do opoziva uvjetne osude. Za njihovo je izricanje mjerodavna ocjena suda da su uz opće uvjete za uvjetnu osudu potrebni i posebni dodatni, dopunski uvjeti. Oni

²⁹ Božić, Jasmina (*ur.*). Razumijevanje ljudskih prava, Priručnik o obrazovanju za ljudska prava, *op. cit.*, str. 53.

³⁰ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 45. st.2.)

³¹ *Ibidem*, čl. 44.

djeluju kao pojačanje upozorenja uz prijetnju kaznom, da bi uvjetna osuda postigla svoju svrhu.³²

Uvjetna osuda tim izrečenim posebnim obvezama daje konkretne naloge što počinitelj mora učiniti, odnosno čega se mora pridržavati, da bi uvjetna osuda ostala na snazi. Važno je napomenuti da se te obveze ne mogu prisilno izvršavati, već tada može doći do opoziva uvjetne osude. Ako bi sud utvrdio nemogućnost izvršenja obveza, može ih zamijeniti drugima, ili osuđenu osobu osloboditi obveze.³³ Svakako će prije tog čina sud ispitati zašto se postavljene obveze nisu ispunjavale, odnosno je li bilo moguće da ih se ispuni. Cilj posebnih obveza jest reparacija, popravljjanje štete ili prevencija ponavljanja prekršaja, a generalnom klauzulom također se omogućuje sudu da odredi obveze koje su primjerene počinjenom prekršaju. Te obveze ne smiju biti nerazumne, nemoguće ili takve koje vrijeđaju ljudsko dostojanstvo, a čime je naglašeno i načelo propisano čl. 7. Prekršajnog zakona. Istu odredbu nalazimo i u čl. 63. st. 1. Kaznenog zakona. Slična generalna klauzula postoji u svim pravnim poredcima u kojima su one egzemplarno nabrojene.

Analizom čl. 45. st. 2. PZ-a dolazi se do zaključka da je njegova interpretacija ostavljena na sudu u svakom konkretnom slučaju. Nerazumne i nemoguće obveze, kao i one koje vrijeđaju dostojanstvo osuđenika, nisu striktno definirane. Postavlja se pitanje postoji li uopće mogućnost za tako nešto, stoga se nije u tim okvirima prišlo ni podrobnijem definiranju ili nabranjanju istih. Dostojanstvo kao bitna okosnica predstavlja široku lepezu mogućnosti pozivanja na isto pri pripisivanju posebnih obveza, čime se u Prekršajnom zakonu naglašava važnost zaštite ljudskog bića i njegova dostojanstva.

8. 3. Čl. 90. – nezakoniti dokazi

U čl. 90. st. 1. Prekršajnog zakona navodi se da se sudske odluke ne mogu temeljiti na dokazima pribavljenima na nezakonit način (nezakoniti dokazi).³⁴

Dokaz je nezakonit ako je način njegova pribavljanja bio nezakonit, i to u bilo kojoj fazi dokazivanja u postupku, što znači i u času opažanja činjenica koje služe potom kao dokazi.³⁵

U nastavku se, u st. 2., taksativno navode sve povrede koje dovode do takvih dokaza, pa se tako u točki 1. navode tzv. nezakoniti dokazi *ex judicio* (pribavljeni kršenjem Ustavom, zakonom ili međunarodnim

³² Bačić, Franjo. Kazneno pravo, Opći dio. Zagreb: Informator, 1998., str. 440.

³³ *Ibidem*, str. 446.

³⁴ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 90.)

³⁵ Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 138.

pravom zajamčenih prava obrane, na dostojanstvo, na ugled i čast, te na nepovredivost osobnog i obiteljskog života.³⁶ To je kategorija dokaza pribavljenih povredama određenih temeljnih prava i sloboda građana. U točki 2. propisuje se da su nezakoniti dokazi i oni dokazi koji su pribavljeni povredom odredaba prekršajnog postupka i koji su izričito predviđeni PZ-om te drugi dokazi za koje se iz njih saznalo – tzv. nezakoniti dokazi *ex lege* (“derivirani dokazi”).

Dokaze općenito dijelimo na materijalne i osobne dokaze, pa je nezakonite dokaze moguće podijeliti i na: a) osobne dokaze na kojima se ne može utemeljiti sudska odluka b) materijalne dokaze na kojima se ne može utemeljiti sudska odluka c) dokaze do kojih tijelo prekršajnog postupka ne bi došlo bez podataka iz nezakonitih dokaza (tzv. plodovi otrovne voćke).³⁷

Prekršajni zakon izrijekom propisuje nezakonite dokaze člankom 171. stavkom 8. i člankom 172. stavkom 4. U oba slučaja radi se o iskazu okrivljenika, odnosno o zaštiti prava obrane okrivljenika. Iskaz okrivljenika je nezakoniti dokaz ako on nije upozoren da nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na pitanja, a to upozorenje nije uneseno u zapisnik, zatim ako je prema njemu primijenjena sila, prijetnja ili druga slična sredstva, te ako je uhićen i doveden pred sud, a sudac ga nije upozorio na branitelja i to upozorenje unio u zapisnik, uz to i ako je okrivljenik koji je nijem ili gluh ispitan bez branitelja.³⁸

Navedeno je u suglasju s čl. 29 st. 2. alineja 3. Ustava Republike Hrvatske. Nezakoniti dokaz sukladno čl. 90. st. 2. točka 1. Prekršajnog zakona je dokaz pribavljen kršenjem Ustavom zajamčenih prava obrane. U st. 4. Ustava izričito se navodi da se dokazi pribavljeni na nezakonit način ne mogu uporabiti u sudskom postupku.³⁹

Osim izričito navedenih dokaza iz Prekršajnog zakona, u sudskoj praksi postoji cijeli niz dokaza koji se naknadnim utvrđivanjem mogu utvrditi kao nezakoniti i ne prihvatiti kao dokaz u sudskom postupku. Neki dokazi mogu biti pribavljeni na način koji je sam po sebi zakonit, ali se za taj izvedeni dokaz saznalo iz izvornog koji je pribavljen na nezakonit način. Radi se o tzv. složenim dokazima koji tvore izvorni i izvedeni dokaz koji može biti pribavljen na zakonit ili nezakonit način. Kriterij za ocjenu zakonitosti najprije je izvorni dokaz. Ako je on zakonit, tek je tada mjerodavan način na koji je pribavljen

³⁶ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 90.)

³⁷ Gospočić, Sanja; Tomašić, Tomislav. Primjena odredbi Prekršajnog zakona u prekršajnim postupcima pred tijelima državne uprave, travanj 2018., <https://www.pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/primjenaodredbiprekršajnogzakona2018.pdf> (4. 4. 2024.), str. 34.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 4.)

izvedeni dokaz.⁴⁰ Važno je isto tako napomenuti da kršenje prava ne mora nužno potjecati od tijela koje vodi postupak, već je dovoljno da je uslijedilo kršenje prava neovisno o tome tko ga je počinio.⁴¹

Pravo na dostojanstvo, ugled i čast te pravo na nepovredivost osobnog i obiteljskog života predviđaju se u čl. 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te u čl. 35. Ustava. Ako je dokaz pribavljen kršenjem tih prava, on je nezakonit.⁴²

8. 4. Čl. 152. d – rad za opće dobro

Čl. 152. d Prekršajnog zakona u funkciji je zaštite osuđenika na način da se jamči poštivanje njegova ljudskog dostojanstva, temeljnih prava i sloboda te privatnosti tako da ga se raspoređuje na poslove u skladu s njegovim psihofizičkim sposobnostima i osobnim prilikama (njegove stručne sposobnosti i vještine).⁴³ Za vrijeme izvršavanja rada za opće dobro osuđeniku se jamči osiguranje od trajnog invaliditeta i slučaja smrti zbog nezgode na radu. Izvršavanje rada u nadležnosti je općinskog suda prema mjestu prebivališta osuđenika.⁴⁴ To znači da, kada je protiv osuđenika doneseno rješenje kojim mu je novčana kazna zamijenjena radom za opće dobro, prekršajni sud prebivališta osuđenika izvršava rad za opće dobro. Sud naredbom upućuje osuđenika na izvršavanje rada.

Općenito se radi o novoj tehnici kažnjavanja vezanoj uz dva karakteristična trenutka: da se za primjenu te mjere traži pristanak okrivljenika te da se u središte stavlja rad osuđenika na slobodi, u smislu integracije i resocijalizacije. S jedne strane radi se o društvenoj osudi, a s druge uz očekivanje da je to i za pojedinca i za društvo korisna mjera.⁴⁵

Izvršavanje kaznenopravne sankcije rada za opće dobro na slobodi omogućeno je u Kaznenom i Prekršajnom zakonu. Svrha provođenja ove mjere je da se osuđenika ne isključi iz društva već da se uz pomoć i nadzor društvene zajednice, dragovoljno, osobnim postupcima, radom i odnosom prema

⁴⁰ Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 46.

⁴¹ *Ibidem*, str. 49.

⁴² *Ibidem*, str. 46.

⁴³ Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona, *op. cit.*, str. 324.

⁴⁴ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 152.a)

⁴⁵ Bačić, Franjo. Kazneno pravo, Opći dio, *op. cit.*, str. 405.

posljedicama izazvanim počinjenim kaznenim i prekršajnim djelom razvije svijest o štetnosti određenih ponašanja i odgovornosti za štetne posljedice.⁴⁶

Koristi ovakvog pristupa jesu višestruke:

1. resocijalizacija počinitelja, koji na ovaj način ima mogućnost zadržati zaposlenje i očuvati socijalne veze s obitelji i šire
2. dobrobit zajednice u kojoj odrađuje rad za opće dobro
3. ekonomičnost.⁴⁷

Rad za opće dobro mogli bismo nazvati svojevrsnim vraćanjem duga zajednici. Probacijski uredi donose rješenja, pa upućuju osuđenike na izvršavanje rada za opće dobro u bolnice, ustanove za psihički bolesne osobe, domove za starije i nemoćne, centre za odgoj i obrazovanje, centre za rehabilitaciju, gradske i općinska društva Hrvatskog crvenog križa, Caritas, škole, vrtiće, muzeje, knjižnice, društva i udruge koje se bave zaštitom životinja, razne humanitarne udruge, dobrovoljna vatrogasna društva i javne vatrogasne postrojbe, sportske klubove, poduzeća koja se bave komunalnim djelatnostima, tijela javne vlasti i dr.

Tijekom izvršavanja rada za opće dobro, rad osuđenika je praćen kroz savjetodavne razgovore probacijskog službenika i osuđenika, putem evidencija o odrađenim satima rada, redovitih kontakata probacijskih službenika s odgovornim službenikom u pravnoj osobi, te obilascima osuđenika na mjestu izvršavanja rada za opće dobro. Pri odrađivanju rada za opće dobro vrlo je važan nadzor izvršenja, a također i izbor poslova prema osobinama osuđenika, uz aktivnu suradnju s ustanovama u kojima se rad provodi.

Rad za opće dobro postao je sve bitniji dio u sustavu jer su prepoznate prednosti u odnosu na zatvaranje prekršitelja i oduzimanje slobode. To samo po sebi u zajednici ima negativan prizvuk i može trajno obilježiti počinitelja i prouzročiti mu teške posljedice ne samo tijekom tog perioda nego i kasnije. Uz odvojenost od obitelji i društva, prekršitelj se također kasnije teško vraća u profesionalne vode upravo i zbog stigmatizacije koju nosi sa sobom, a time dolazi i do narušavanja i nepoštivanja dostojanstva.

⁴⁶ Ustanova Dobri dom Grada Zagreba, Rad za opće dobro i humanitarni rad, https://www.dobri-dom.hr/hrvatski/rad-za-opce-dobro_18/ (6. 4. 2024.)

⁴⁷ Ministarstvo pravosuđa i uprave, O radu za opće dobro, <https://mpu.gov.hr/pristup-informacijama-6341/ostale-informacije/probacijska-sluzba/pravne-osobe-u-kojima-se-izvrsava-rad-za-opce-dobro/o-rad-u-za-opce-dobro/14681> (6. 4. 2024.)

8. 5. Čl. 165. – dostojanstvo suda

Iako se dostojanstvo u prijašnjim člancima Prekršajnog zakona izričito spominjalo vezano uz pojedinca i njegova prava, u čl. 165. st. 3. nailazimo na sljedeću odredbu: Dužnost je suda da se brine o svestranom raspravljanju u predmetu, da sprječava svako odugovlačenje postupka i brine o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda.⁴⁸

Iz ove odredbe uočavamo da se prvi put spominje dostojanstvo u drugačijem kontekstu, a to je dostojanstvo suda o kojemu treba brinuti. Na što se točno misli, nije konkretno definirano, no iz odredaba Kodeksa sudačke etike dade se iščitati na što se odnosi dostojanstvo i kako se treba brinuti o njemu.

Na početku Kodeksa sudačke etike stoji: Radi ostvarenja najviših vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske – vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti, humanosti i etike, zaštite ljudskih prava i sloboda; radi ostvarenja neovisnosti, nepristranosti, stručnosti, jednakosti i dostojanstva sudačkog poziva; radi jačanja svijesti o osobnoj i profesionalnoj odgovornosti, savjesnosti i učinkovitosti u obnašanju sudačke dužnosti; radi stalnog razvijanja i unapređivanja međuljudskih odnosa sudaca, kao i odnosa prema zaposlenicima i sudionicima sudskih postupaka; radi promicanja načela visokih etičkih standarda, radi zakonitog i pravodobnog pružanja pravne zaštite građanima, pravnim osobama i svim drugim ovlaštenim sudionicima postupka, radi jačanja povjerenja javnosti u pravедnost i učinkovitost sudačkog poziva; uzimajući u obzir međunarodna načela sadržana u:

- Općoj deklaraciji o ljudskim pravima Opće skupštine Ujedinjenih naroda (Rezolucija broj 217A (III) od 10. prosinca 1948.);
- Rezoluciji Ujedinjenih naroda “Temeljna načela neovisnosti sudstva” iz 1985. godine;
- Rezoluciji Ujedinjenih naroda “Ljudska prava i pravosuđe” od 22. listopada 1993. broj 50/181 i 20. prosinca 1993. broj 48/137;
- Deklaraciji o pravima i odgovornostima pojedinaca, grupa i društvenih tijela za promicanje i zaštitu prihvaćenih ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda 53/44 usvojena 8. ožujka 1999.);
- Preporuci Vijeća Europe broj R (94) 12 o neovisnosti, nepristranosti, učinkovitosti i ulozi sudaca;
- Bangalorškim načelima ponašanja sudaca;
- Europskoj povelji o zakonima za suce usvojenoj od 8. do 10. srpnja 1998. u Vijeću Europe;

⁴⁸ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22, čl. 165. st. 3.)

kao i drugim dokumentima međunarodne zajednice...⁴⁹

Kodeks kao skup etičkih načela u prvom redu spominje ustavnost i zakonitost po čijim je načelima sudac dužan suditi. On je dužan temeljiti svoju odluku na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava, kako stoji i u čl. 118. Ustava Republike Hrvatske. On u izvršavanju svog poziva ne smije djelovati samovoljno i nestručno. Od suca se traži stručnost, odgovornost i marljivost (čl. 6., 9. i 10. Kodeksa). Humanost i etika suca moraju biti na najvišoj razini kako u profesionalnom, tako i privatnom životu, njegov integritet o kojem treba voditi računa u svim segmentima svojih postupanja. Neovisnost u odnosu na društvo, društvene skupine i pojedince također je jedna od njegovih obveza koje mora ispoštovati. On se mora striktno držati slova zakona, bez ikakvih utjecaja sa strane koji bi mogli biti prevaga u donošenju odluke. Njemu su na prvom mjestu Ustav i zakoni, a svaka mogućnost utjecaja izvana mora biti odbijena jer se između ostalog stvara i nepovjerenje javnosti u neovisnost suca. Javnost danas pomno prati svaki korak pojedinaca koji su na čelu institucija, stoga bi i sama mogućnost utjecaja mogla stvoriti sliku u javnosti koja se teško popravlja. Neovisnost suca njegov je imperativ. Sudac mora obnašati svoju dužnost nepristrano i bez predrasuda ili naklonosti bilo kome ili bilo čemu osim propisima po kojima je dužan djelovati. Dakle dostojanstvo suda odnosi se prvenstveno na suca koji njima predsjedaju i donosi odluke. Njegovo djelovanje mora biti u skladu s Kodeksom sudačke etike, s ciljem zaštite dostojanstva i ljudskih prava svake osobe koja dolazi u doticaj sa sudskim procesom ili je na neki način uključena u rad suda.

⁴⁹ Kodeks sudačke etike (NN br. 131/06)

9. Zaključak

Danas se mnogo govori o ljudskim pravima i njihovoj svakim danom sve važnijoj funkciji i odrednici koja je neminovno povezana s ljudskim dostojanstvom i brigom za očuvanjem istoga. Navedeno postoji otkad postoji čovjek, no trebalo je proći jako puno vremena da bi se ljudi osvijestili što ljudska prava zapravo znače. To je bio prvi korak u njihovu prepoznavanju i priznavanju. Drugi, još bitniji, jest stavljanje tih istih prava na papir, u međunarodne akte, ustave i zakone država, da bismo u konačnici došli do trećeg koraka, a taj je uspostavljanje državnog aparata koji će nadzirati njihovo poštivanje i sankcionirati države i pojedince koji odstupaju od toga. Kao što je napomenuto, do tog je čina trebalo proći puno vremena, a najveći iskorak napravljen je nakon Drugoga svjetskog rata. Tada su države učestalije i ozbiljnije razmišljale i nastojale postići međusobni dogovor kako bi se ljudska prava i ljudsko dostojanstvo očuvali i štitili kroz pisane akte koje bi svaka država trebala prihvatiti. Republika Hrvatska iste je inkorporirala u svoj pravni sustav i postupa u skladu s njima. U Ustavu i zakonima, pa tako i u Prekršajnom zakonu, u raznim se odredbama naglašava poštivanje ljudskih prava i očuvanje dostojanstva pri postupanju pravosudnih tijela i stranaka u postupku.

Prekršajni zakon na više mjesta izričito spominje ljudsko dostojanstvo – kod načela razmjernosti i zabrani mučenja, kod zabrane nerazumnih i nemogućih obveza vezanih uz uvjetnu osudu, nezakonitih dokaza, rada za opće dobro te kod dostojanstva suda. Naglašava se takvo postupanje kojim se neće vrijeđati dostojanstvo čovjeka. Čovjek i njegova prava stavljaju se na prvo mjesto, čime se naglašava i objektivnost postupanja sukladno međunarodnim ugovorima, Ustavu, zakonu i drugim propisima. Nitko ne smije djelovati samovoljno i van propisanih okvira, a utjecaj izvana strogo je zabranjen.

Smatram da je, povijesno gledajući, pa tako i u Hrvatskoj, napravljeno puno, međutim, borba za ljudsko dostojanstvo nikada neće i ne smije prestati. Svjedoci smo mnogim zbivanjima u današnjem svijetu i njihovu kršenju, stoga vjerujem da se s pravom i učestalom potrebom naglašava važnost očuvanja ljudskih prava i čovjekova dostojanstva. Mehanizmi kod nas postoje, što je jako bitno, ali isto tako smatram da postoji i volja i briga, da smo kao društvo dosta zreli i posvećeni pojedincu i očuvanju njegovih temeljnih vrijednosti, te da ćemo tijekom godina to samo i povećavati, naglašavati, boriti se za to i postupati sukladno međunarodnim dokumentima i aktima Republike Hrvatske.

10. Popis literature

Knjige i članci:

1. Bačić, Franjo. Kazneno pravo, Opći dio. Zagreb: Informator, 1998., str. 440.
2. Borković, Ivo. Upravno pravo. Zagreb: Narodne novine, 2002., str. 529 – 581.
3. Božić, Jasmina (*ur.*). Razumijevanje ljudskih prava, Priručnik o obrazovanju za ljudska prava. Sveti Ivan Zelina: Tiskara Zelina d. d., 2003., str. 15 – 37.
4. Cvitanović, Leo; Glavić, Ivan. Prvi pogled na uvjetnu osudu u novom Kaznenom zakonu, listopad 2011., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/129694%20cvitanovi%C4%87>
5. Dostojanstvo na: Hrvatski jezični portal, dostupno na: https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF9nWBc%3D&keyword=dostojanstvo
6. Europska unija. Sud Europske unije, dostupno na: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/court-justice-european-union-cjeu_hr
7. Fukuyama, Francis. Identitet, Zahtjev za dostojanstvom i politike zamjeranja. Zagreb: Parabole, 2018., str. 19 – 31, 65 – 81, 139 – 158.
8. Gospočić, Sanja; Tomašić, Tomislav. Primjena odredbi Prekršajnog zakona u prekršajnim postupcima pred tijelima državne uprave, travanj 2018., dostupno na: <https://www.pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/primjenaodredbiprekršnjogzakona2018.pdf>, str. 34.
9. Herceg Pakšić, Barbara. Pogled u prekršajno pravo kroz prizmu instituta krivnje: novi koncept na pomolu?, ožujak 2022., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/408644>, str. 1076.

10. IUS-INFO. Nezakoniti dokaz – ispitivanje svjedoka u prekršajnom postupku, prosinac 2023., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/nezakoniti-dokaz-ispitivanje-svjedoka-u-prekršajnom-postupku-58017>
11. IUS-INFO. Zaštita dostojanstva u kaznenim i prekršajnim postupcima, 20. 8. 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/zastita-dostojanstva-u-kaznenim-i-prekršajnim-postupcima-35116>
12. Josipović, Ivo *et. al.* Komentar Prekršajnog zakona. Zagreb: Narodne novine, 2014.
13. Koprek, Ivan. Ljudsko dostojanstvo u politici, ožujak 2005., dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/14375805.pdf>
14. Koprek, Ivan. Ljudska prava, čovjekovo dostojanstvo. Zagreb: Tipotisak, 1999., str. 49 – 93.
15. Kregar, Josip *et. al.* Ljudska prava, Uvod u studij. Zagreb: Sveučilišna tiskara d. o. o., 2014., str. 1 – 60.
16. Macan, Ivan. Čovjek i njegovo dostojanstvo. Razmišljanje o ljudskim pravima, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/79401>
17. Medved, Krešimir. Uvjetna kazna zatvora: što znači?, dostupno na: <https://odvjetnik-medved.hr/uvjetna-kazna-zatvora-sto-znaci/>
18. Milivojević Antoliš, Lana. Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona. Zagreb: Narodne novine 107/07, dostupno na: https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/04_vps/Milivojevic_prekršajno_pravo_II.pdf
19. Ministarstvo pravosuđa i uprave, O radu za opće dobro, dostupno na: <https://mpu.gov.hr/pristup-informacijama-6341/ostale-informacije/probacijska-sluzba/pravne-osobe-u-kojima-se-izvrsava-rad-za-opce-dobro/o-radu-za-opce-dobro/14681>

20. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Vijeće Europe, dostupno na:
<https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/multilateralne-organizacije-i-inicijative/vijece-europe-21909/21909>
21. Pavišić, Berislav i suradnici. Komentar Zakona o kaznenom postupku. Rijeka: Tiskara i grafika Žagar, 2001.
22. Philosophie Magazin, ožujak 2023., dostupno na: <https://polis.ba/arnd-pollmann-o-odnosu-ljudskih-prava-i-ljudskog-dostojanstva/>
23. Smerdel, Branko. Ustavno uređenje europske Hrvatske. Zagreb: Narodne novine, 2013., str. 3 – 10, 57 – 74, 107 – 119, 278 – 281, 307 – 317.
24. Stipić, Milan; Jagić, Zdravka. Upravni postupak, upravni spor i temeljne značajke prekršaja. Zagreb: Effectus, 2015., str. 158.
25. Tomšek, Helena. Demokracija i ljudska prava – težnja za dostojanstvom u svijetu, dostupno na: <https://www.mladi.hr/demokracija-i-ljudska-prava/>
26. Ustanova Dobri dom Grada Zagreba, Rad za opće dobro i humanitarni rad, dostupno na: https://www.dobri-dom.hr/hrvatski/rad-za-opce-dobro_18/
27. Zlatić, Vedran. Ljudsko dostojanstvo - temelj ustavnog poretka, ožujak 2022., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/413117>

Pravni izvori:

1. Kodeks sudačke etike (NN br. 150/05).
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Opća skupština UN-a, 1948.
3. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, Europski parlament, Vijeće i Komisija, 2016.

4. Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22).

5. Pravilnik za izvršavanje rada za opće dobro (NN br. 39/13).

6. Smjernice za tumačenje i primjenu Kodeksa sudačke etike, Vijeće predsjednika svih Sudačkih vijeća u Republici Hrvatskoj, 4. 2. 2015.

7. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).